

Lapin jälleenrakennusta ja luonnon taikaa

Marja Tuominen – Mervi Löfgren (toim.): *Lappi palaa sodasta. Mielen hiljainen jälleenrakennus*. Vastapaino 1918.

Sodanaikaista ja -jälkeistä Lappia on tutkittu hyvin vähän lukuun ottamatta saksalaisaika (1941–44) ja Lapin sodan (1944–45) tapahtumia. Monet muut teemat ovat olleet esillä Suomen jälleenrakennuskauden tutkimuksessa. Sellaisia ovat olleet asutustoiminta, väestökehitys, työllisyys, karjalaisten evakkojen asettuminen ja tietenkin Suomen sisä- ja ulkopoliitiikan käänteet.

Marja Tuominen ja Mervi Löfgrenin toimittama *Lappi palaa sodasta* -teos paikkaa tätä aukkoa, kun se käsittelee Lapin oloja vuoden 1945 jälkeen asukkaiden palatessa saksalaisten polttamalle kotiseudulleen. Teos nostaa yleiseen tietoisuuteen Lapin taloudellisen, sosiaalisen ja kulttuurisen tilan sodan päättyessä. Se kuvaa fyysistä jälleenrakennusta, mutta myös ihmismielen sopeutumista. Teoksen kirjoittajat ovat kulttuurin eri osa-alueiden, arkkitehtuurin ja taidehistorian tutkijoita.

Teoksen aloittaa Ville Kivimäen erinomainen artikkeli kokemusten,

tunteiden ja trauman historiasta. Se on kirjan raskain osuus, mutta ratkaiseva koko teoksen ymmärtämiselle. Hienot värikuvat esittelevien taiteilijoiden töistä auttavat myös teoksen sanoman sisäistämässä. Eri elämänpiirejä käsittelevät artikkelit muodostavat yllättävästi loogisen kokonaisuuden. Teos päättyy Elina Armisen esittelyyn Timo K. Mukan tuotannosta ja elämästä sekä tiestä evakkomatkan kautta pasifistiksi.

Maantiedekin muuttui

Lapin tuhon jälkeinen rakentaminen ei tuonut takaisin entistä, vaan koko maisema ja maantiede muuttuivat. Jälleenrakennus työllisti sodasta palavia miehiä ja vilkastutti talouselämää. Rakennuskanta modernisoitui. Saksalaisten rakentama tiestö ja tukinkuljetukseen raivatut tiet toivat syrjäkylät lähemmäksi keskuksia. Vanhojen töllien ja talojen tilalle nousi uusia rintamamiestaloja. Saamelaisen tapa muuttaa kesäksi porojen perässä loppui, kun tukea sai vain yhtä asuntoa varten.

Voimalaitostyömaat toivat uusia asukkaita, tapoja ja kouluja. Veera Kinnusen artikkeli koskee Pirttikosken voimalaitosyhteisöä ja sen suhdetta ympäröivään yhteiskuntaan. Eeva Autti puolestaan kuvaa sosiaalista yhteiseloä – tai sen puutetta – Kemijärvellä. Kokonaisia kyliä rakennettiin muualta tulleelle työvoimalle, insinööreille ja muulle ammattihenkilökunnalle sekä heidän perheilleen. Maan eturivin arkkitehdit suunnittelivat pohjoisen voimalaitospaikkakunnille kivitaloja, rivitaloja nykyaikaisine mukavuuksineen, urheilukenttiä, leikkipaikkoja ja kouluja.

Lapin luonnon kuvaus ja Seitapiiri

Modernismi tuli taiteeseen hievan etelän rintamaita myöhemmin, mutta Lapissa toimi oma usean taiteilijan Seitapiiri, joka kuvasi Lapin luontoa ja ihmisiä. Sen ehkä kuuluisin edustaja oli Reidar Särestöniemi, jonka päätuotanto on myöhemmiltä vuosikymmeniltä. Tuija

Hautala-Kiviojan artikkeli saa lukijan ymmärtämään olosuhteiden omalatautisuuden ja niiden heijastumisen taiteeseen. Yksi erikoisuus on se, etteivät taiteilijat kuvanneet Lapin tuhoja vaan etsivät rauhaa luonnosta. Löfgrenin aiheena ovat kaksi "junantuomaa" taiteilijaa, erämaakirjailija ja kuvataiteilija A. E. Järvinen ja valokuvaaja Matti Saario.

Kirkot yhdistivät yhteisöä

Kirkot ja kirkkotaide saivat yhteisössä uuden merkityksen, käytiinpä jumalanpalveluksissa tai ei. Saksalaiset eivät tuhonneet kaikkia kirkkoja, mutta useita kuitenkin. Vaurioituneita alttaritauluja restauroitiin ja uusia luotiin. Kirkoissa oli taiteilijoille paljon työmahdollisuuksia. Lapin luonto ja elämä kuvattiin useisiin teoksiin, kuten Väinö Saikon maalaamaan Inarin saamelaiskirkon alttarikuvaan "Kristuksen ilmestyminen

valtavalle saamelaisperheelle".

Vaikeinta oli Petsamon alueelta ja Sallasta evakkoina tulleilla ortodokseilla, kuten Tuominen tavasti kuvaa. Heidän kirkkojensa jälleenrakennuksessa ja koristelussa menetettiin entinen koristeellisuus ja tunnelma. Saamelaiset menettivät myös elinkeinonsa porojen jäädessä uuden rajan taakse. Näin heidän sopeutumisen ja elämän rippeiden yhteenpunominen oli poikkeuksellisen vaikeaa Lapin olosuhteissakin.

Lappilainen käsityöperinne nousi uuteen kukoistukseen esimerkiksi Elsa Montell-Saanion kudoksissa. Lukijan on helppo aistia Lapin jylhän luonnon taika ja parantava voima teoksen taidetta käsittelevistä luvuista.

Tekijät tuovat tutkimukselle uusia lähteaineistoja. Niistä liikuttavimpia ovat Päivi Granön käyttämät koululaisten piirustukset Torniojoen molemmilta puolilta.

Artikkeliteoksen muoto palvelee tässä lukijaa ja sen monipuolisuus avaa monia näköaloja. Teos antaa suuntaa tulevalle tutkimukselle. Artikkelit ovat lyhyitä ja osin vain vihjaavat valtavasta työstä, joka odottaa Pohjois-Suomen jälleenrakentamisen ja sodanjälkeisen ajan tutkijoita.

Teos on jatkumo nuorten sota-historiantutkijoiden niin sanotulle uudelle sotahistorialle. Historian Ystävien Liiton Vuoden historiategos -raati palkitsi teoksen ansaitusti kunniamaininnalla helmikuussa 2019. Lukukokemus on lohduttava ja suorastaan liikuttava. Lapin luonnon taika on aistittavissa.

AURA KORPPI-TOMMOLA

Kirjoittaja on Suomen historian dosentti, tietokirjailija ja professori.

SUOMEN MONIPUOLISIN
TIEDE- JA TIETOKIRJALLISUUDEN
KIRJAKAUPPA

TIEDEKIRJA TOIVOTTA
ONNEA OPINTONSA
PÄÄTTÄVILLE JA TARJOAA
LAHJAKIRJOJA TOUKOKUUN
AJAN EDULLISESTI.

SEURAA NETTISIVUJAMME JA
SOME-TILEJÄMME!

Snellmaninkatu 13, Hki
www.tiedekirja.fi

